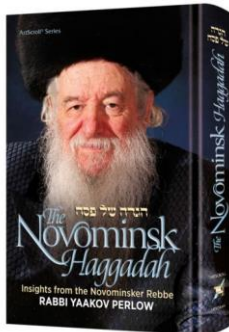

"10" Inspiring Ideas for Your Seder
5782
Rabbi Zev Goldberg

קדש ורחץ

1 Rabbi Yaakov Perlow Novominsker Hagadah

The Netziv in his introduction to the Haggadah provides a beautiful explanation for why we wash our hands before eating *davar she-tibulo b'mashkeh* on the Seder night(s). He writes that on this night we act as if we are once again in Yerushalayim partaking of the Korban Pesach. We wear a *kittel* just as Bnei Yisrael wore a special garment while eating the Korban Pesach. And that is why we wash our hands on this night: to remember the times when we had the Beis HaMikdash, when we still observed all the halachos of *tumah* and *taharah*, the laws of spiritual purity. Tonight, Pesach, we are on a higher spiritual plane than the rest of the year, and we therefore conduct ourselves accordingly, as if we are living in the time of the Beis HaMikdash.

With this in mind, we can easily understand the connection between the first two *simanim*. "*Kadeish*," we begin, tonight is *kodesh*, a holy night, and therefore "*U'Rechatz*," we wash our hands. We wash our hands twice during the Seder.

כרפס

2 שמות פרשת שמות פרק ב

וַתִּפְתָּח וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֶעַר בֶּכֶה וַתַּחַמַּל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה
She opened [it], and she saw him the child, and behold, he was a weeping lad, and she had compassion on him, and she said, "This is [one] of the children of the Hebrews."

3 חזקוני שמות פרשת שמות פרק ב

וְהִנֵּה נֶעַר בֶּכֶה רֹאתָה אַהֲרֹן בֹּכֶה שְׂאֲחָיו הִיָּה לְפִיכָךְ וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה

יחץ

4 בראשית פרשת מקץ פרק מב

א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ
Jacob saw that there was grain being sold in Egypt; so Jacob said to his sons, "Why do you appear satiated?"

5 תהלים פרק קמו

ה) אֲשֶׁרִי שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׁבְרוֹ עַל יְקֹנֶךָ אֱלֹהָיו
Praiseworthy is he in whose help is the God of Jacob; his hope is in the Lord his God.

6 בראשית רבה (וילנא) פרשת מקץ פרשה צא

כי יש שבר זה הרעב, כי יש סבר זה השבע, כי יש שבר ויוסף הורד מצרימה, כי יש סבר ויוסף הוא השליט, כי יש שבר ועבדום וענו, כי יש סבר (בראשית טו) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול

7 Novominsker Hagadah

great weatun (טוטון) ו. י. ד. ג. א.

Yaakov had the capability, the foresight, and the *emunah* in אלקי Yaakov's God, to know that within every שָׁכָר there is concealed hope. The present was שָׁכָר, a tragic and incomplete reality, but Yaakov saw the שָׁכָר, the bright future ahead. The pain of the tragedy is often overpowering, but hidden deep below the surface, completely out of sight, is a spark of hope, a spark that one day will be ignited to light up the darkness. When we take the matzah and break it, we are in a sense experiencing a שָׁכָר, a breaking of something whole. The piece of the broken matzah that we place on the table along with the *maror* corresponds to the pain of the enslavement, the temporary *hester panim*, concealment of Hashem, of *galus*. The second, hidden half of matzah is the שָׁכָר, the hope that only one who fully believes in Hashem's salvation recognizes; it is hidden from plain sight.

...all that mean-

מצה

8 שפת אמת ויקרא פסח

לחם עוני המפרשים נחלקו אם הוא סימן על הגלות והעינוי או על החירות. ומד' רש"י ורמב"ן יראה שהוא על העינוי. ומהר"ל ז"ל לא הוטב בעינוי ע"ש. **והאמת נראה כי הוא על כלל הירידה למצרים והגאולה.** כי בוודאי עלינו לשבח על הגלות ג"כ. דאל"כ מה השבח על הגאולה אם היינו יכולין להתקרב להשי"ת בלי זה א"כ לא הן ולא שכרן. אלא וודאי הגלות היא עצה שנוכל להתקרב להשי"ת.

וה"ש **מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו כו' ויעקב ובניו ירדו מצרימה כו'.** שה"י כל זה חסד ... כי בלא זה לא היינו יכולין להנצל מגאות. כמו שמצינו כמה פעמים נפלאות השי"ת בדרך זה שיוכל האדם לקבל הטובה שלא יבטלנה ע"י רגל גאווה

הא לחמא עניא

9 סדר ההגדה

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. **כל דכפין ייתי ויכל, כל דצריך ייתי ויפסח.** השתא הָכָא, לְשָׁנָה הִבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הִבָּאָה בְּנֵי חוּרִין
This is the bread of destitution that our ancestors ate in the land of Egypt. Anyone who is famished should come and eat, anyone who is in need should come and partake of the Pesach sacrifice. Now we are here, next year we will be in the land of Israel; this year we are slaves, next year we will be free people

10 חזון לימים

בפירושו להגדה של פסח כתב רבי
ישעיה דטראני הזקן: "נראה לי דלא

גרסינן ליה, שאין לנו עתה פסח, ואפילו
היה לנו עתה פסח לא היו מזמנין אותו,
שאין הפסח נאכל אלא למנוייו כשהוא
חי." אולם שבלי הלקט כתב בשם אחיו
ר' בנימין דודאי קודם שחיטת הפסח
קאמרי ליה, וקבעוהו בהגדה לזכר
בעלמא.

והאבודרהם כתב דכל דצריך ייתי
ויפסח קאי אסדר הפסח בכלל ולא אקרבן
פסח, וז"ל: "אפשר שיש לאדם פת אורז
ופת דוחן ואינו רעב שהרי יש לו מה
יאכל, ואין לו מצות מצוה וצורכי הפסח
כגון חרוסת ומרור ויין לארבעה כוסות,
לכך אומר כל דצריך ייתי ויפסח, כלומר
יבוא ויעשה סדר דפסח." וכן כתב
הרשב"ץ (מאמר חמץ) דייתי ויפסח היינו
יבוא ויחוג עמנו את חג הפסח.

11 The Night that Unites

Rabbi Aaron Goldscheider

Now that we are no longer slaves, we can fulfill our noble mission to help the

"hungry" of the world. We do this both by providing for those who are physically in need, and by offering our assistance to those who have spiritual needs.

Rav Kook teaches that we first call out, "Let all who are hungry come and eat!" However, this is only one aspect. We actually aspire for more, for it is followed by, "Let all who are in need spiritually, let them partake of the Passover."

According to Rav Kook, we were liberated from bondage in Egypt so we could bring liberation to the entire world – however, we must first liberate ourselves so we are able to fully serve the world.

12 שיח הפסח – רב חיים קניבסקי זצ"ל

אין לפרש דקאי על הקרבן פסח שהרי אין הפסח נאכל אלא למנוייו,
אלא דמיירי בזה"ז שאין לנו ק"פ וקאמר ייתי ויפסח שיעשה את חג
הפסח באכילה ושתיה, וקאמר השתא הכא אני יוכל להזמינו אבל לשנה
הבאה בארעא דישראל ולא אוכל אז להזמינו דאין הפסח נאכל אלא
למנוייו וקאמר וכ"ת מה יעשו אז העניים שלא הזמינום מערב יו"ט ולא
שחטו עליהן הפסח ע"ז קאמר השתא עבדי אבל לשנה הבאה בני חורין
ויהיו כולן עשירים ולא יצטרכו לכך שאחרים יזמינום (טעמא דקרא, לפסח).

ואפילו כלנו חכמים

13 סדר ההגדה

ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. **וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח**

And even if we were all sages, all discerning, all elders, all knowledgeable about the Torah, it would be a commandment upon us to tell the story of the exodus from Egypt. And anyone who adds [and spends extra time] in telling the story of the exodus from Egypt, behold he is praiseworthy.

14 שפת אמת ויקרא פסח

כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח... לכן זוכרין יצ"מ בכל יום וע"י הסיפור מתעורר קצת גאולה בכלל ובפרט כל נפש מישראל. הרי זה משובח אינו סימן שהוא משובח רק שנעשה משובח ע"י הסיפור. וכמו שהי יצ"מ הכנה לקבלת התורה וקבלת מלכות שמים. כמו כן גם עתה כפי מה שעוסקין ביצ"מ זוכין לתורה.

15 סדר ההגדה

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל-אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית

It happened once [on Pesach] that Rabbi Eliezer, Rabbi Yehoshua, Rabbi Elazar ben Azariah, Rabbi Akiva and Rabbi Tarfon were reclining in Bnei Brak and were telling the story of the exodus from Egypt that whole night, until their students came and said to them, "The time of [reciting] the morning Shema has arrived."

16 שפת אמת ויקרא פסח

ואינו רחוק לומר כי מעשה בבני ברק הי' **בלילה אחרת** שהיו מספרין אותה הלילה ביצ"מ עד אור הבוקר. דאל"ה קשה פשיטא

והי' אפשר עוד לומר כי הי' קודם אכילת מצה ומרור שהיו שוכחין לאכול ע"י הסיפור. בשגם עוסק במצוה פטור מן המצוה בפרט שבמצה פליגי אי בזה"ז דאורייתא וסיפור יצ"מ לכ"ע דאורייתא.

ומה שאין מברכין ברכת המצות על סיפור יצ"מ. י"ל שהוא דבר המוטל עלינו בעצמנו גם אם לא היינו מצווין על זאת. ולא שייך על זה ברכה. כדאיתא עבדא דמפיק ליה מארי' לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא אית ליה לשבחא כו

ד בנים

17 סדר ההגדה

חכם מה הוא אומר? מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

18 שמן הטוב

כבר בארתי במאמר הקודם 'והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות וגו', דעיקר שאלת החכם הוא לא על הדור יוצאי מצרים, דהם ראו אותות ומופתים בעיניהם והם הכירו את יד השם הגדולה במצרים. אלא השאלה היא על דורות הבאים כשהיו שוב בגלות, ושואל מה הוא החגיגה של חירות שיצאו ממצרים והם כעת עוד הפעם בגלות ואף שאינו קשה כמצרים. ובעיקר הוא שואל למה אנו מתעכבים כל כך ב'סיפור יציאת מצרים' בשעה שאנחנו כבר הגיענו הלאה למעלות רמות כמו שמפורש לקמן בהגדה בהזמר 'דיינו', שעלינו לכמה מעלות נשגבות ב'קבלת התורה' ו'בנין בית המקדש'. ומה צורך לדבר ולספר על 'יציאת מצרים', ומהו התועלת של תירוץ הפסוק עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' וכו'.

ובעל הגדה מתרץ ואומר לו בקיצור נמרץ 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', והיינו כמו שבמצה הדין הוא שצריך שישאר טעם המצה בפיו, זהו ג"כ ענין של עבדים היינו דהיינו סיפור יציאת מצרים, דע"י הסיפור ביציאת מצרים יתגלה לו דכל המדרגות שעלו בהן ישראל אח"כ כקבלת התורה ובנין בית המקדש וכו' כולם נובעים מסיפור יציאת מצרים, שהיא כוללת הכל מה שיבא ומה שיתרחש. שכל הד' מלכיות הם פרטים היוצאים מיציאת מצרים, ואין לאבד אותו הטעם של המצה לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה שבאו ושיבואו, ולא שיהיה מסתפק ביציאת מצרים לבד אלא הכל שנכלל באותו היציאה לכל הדורות עד שיראה לנו 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' (מיכה ז, טו).

19 שיח פסח

שמעתי מרבינו לפרש מהו כהלכות הפסח, הל"ל הלכות הפסח ואלא כוונת בעל ההגדה שלחכם צריכים ללמד את ההלכות אבל לאו דוקא של הלכות פסח עצמם אלא אפי' מה ששייך לזה ואינו מהלכות פסח עצמו, כגון הלכות יו"ט.

20 סדר ההגדה

רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם. לכם – ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר.

ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". לי ולא-לו. אלו היה שם, לא היה נגאל

21 שמות פרשת בא פרק יב

(כו) והיה כי יאמרו אליכם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם

כז) ואמרתם זבח פסח הוא ליקוק אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו

22 שמות פרשת בא פרק יג

ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יקוק לי בצאתי ממצרים

23 Novominsker Haggadah

The *sefer Maaseh Nissim* answers: When the Torah says that we should respond to the *rasha's* question by saying, ואמרתם זבח פסח הוא לה, *You shall say it is a pesach-offering for Hashem*, we are not responding to the wicked son. This cynical son is an *apikores* and deserves no answer. But hearing these malicious words spoken by the wicked son, we need to give **ourselves** *chizuk* and reinforce the belief in **our** minds, if not in his, that we are fulfilling the mitzvah that was commanded to us. The Torah is telling us to say to **ourselves**, זבח פסח לה!

The Gra, in a similar explanation, says that the Baal Haggadah is not telling us how to answer the *rasha*; we are not meant to engage him in conversation at all. The Baal Haggadah is telling us how to respond to the *rasha's* outburst to the **other** child sitting at the table and taking in the scene — the son who is unable to ask. That is why the Torah does not say, ואמרתם אליו, *You shall say to him*, but just ואמרתם, *You shall say*. It does not say, לי ולא לך, *to me and not to you*, but לי ולא לו, *to me and not to him*. We are speaking in third person, because we are not addressing the son who asked so impudently.

But the Baal Haggadah is not talking to the foolish son.

24 שמן הטוב

בחציפות. ושנית מה שהרשע בשאלתו גורם להשומע שיהא מסתפק אולי יש משהו שאמת בשאלת הרשע. וזהו החילוק בין תירוץ של ההגדה לתירוץ של הפסוק. דבעל ההגדה מדבר להרשע עצמו ואומר לו דברים חריפים על החציפות שלו 'אלו היה שם לא היה נגאל' ו'הקהה את שיניו'. אבל הפסוק מדבר אל השומע שאלת הרשע ומהרהר בלבו אולי יש משהו אמת בשאלת הרשע. ואל אדם זה אמרה התורה דצריך לחזק עצמו ולומר לעצמו, ואינו מדבר בכלל להרשע, 'ואמרתם זבח פסח הוא וגו' בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל', דהציל הקב"ה אותנו בשעת שבמצרים לקה כל כך מכות עד מכת בכורות.

ועל פי דבריו אמרתי לבאר בפרשת קרח במחלקותו של קרח דעשה הקב"ה בריאה 'ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם' (במדבר טו, לב), והיו בלועים ושרופים ומתים במגיפה הכל כדי לברר ד'משה אמת ותורתו אמת' ואהרן הוא הנבחר לכהונה מאת ה'. ומ"מ לא הסתפק ה' בזה ועשה עוד סימן של המטות ועשה סימן 'והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח' (במדבר יז, כ), ונאמר (שם יז, כג) 'ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן'. ולמה צריך אות של המטות, אחרי דקרח ועדתו כבר היו בלועים ושרופים ומתים. אלא אעפ"כ יתכן דעלה הרהור בלב אהרן, אולי צודק קרח ועדתו, ולכן הוצרך האות דמטהו יפרח וידע אהרן דבחר השם בו.